

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ОГЛЯДУ НА ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ

Ю. О. Карась,
Інститут педагогіки НАПН України

Постановка проблеми. Для нашого часу характерні кардинальні зміни в політиці, економіці, суспільному житті. Тільки за 2010 рік докорінно змінилася система оподаткування в Україні. Побачив світ новий податковий кодекс України, що регулює відносини, які виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки посадових осіб, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [6]. Проте тільки за півроку своєї чинності новий Податковий кодекс уже шість разів зазнавав змін і доповнень.

У 2011 році запроваджено новий бюджетний кодекс України, яким визначаються правові засади функціонування бюджетної системи України, її принципи, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин і відповідальність за порушення бюджетного законодавства [1].

З огляду на зазначене, а також задля формування сучасної економічної політики України перед системою освіти стоїть проблема – сформувати економічно компетентну особистість, яка була б конкурентоспроможною на ринку праці, здатна сприймати ринкові нововведення, вільно оперувати основними економічними поняттями, адаптуватися до змін у житті та впевнено почуватись у нових ринкових умовах.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розв'язання проблеми шкільної економічної освіти в сучасних умовах перехідної економіки України зробили М. В.

Вачевський, О. М. Камишанченко, Г. С. Костюк, В. І. Лозова, В. М. Мадзігон, Л. М. Новікова, Н. О. Пасічник, І. Ф. Прокопенко, О. В. Решетняк, А. В. Усова, О. Т. Шпак та ін.

Мета статті. Пошук шляхів до вдосконалення підготовки фахівців нового покоління, які володіють системними знаннями, новітніми методиками і методами наукових досліджень, а також здатні генерувати власні ідеї й проекти. Окреслення умов, за яких можливе розв'язання цього завдання, а саме: зміна педагогічних методик і впровадження інноваційних технологій навчання у навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів освіти.

Основна частина. Відповідно до впровадження 11-річного терміну навчання формування економічно компетентної особистості в умовах інноваційного освітнього простору може реалізовуватися за такими етапами [2].

Перший етап. Загальна економічна підготовка всіх школярів, яка спрямована на засвоєння ними базового мінімуму знань про особисту, сімейну та загальну економіку. Цей рівень може бути реалізованим у середніх або навіть початкових класах. У 10-му класі учень має з'ясувати суть основних фундаментальних явищ, які властиві будь-якій економіці. Це – виробничі ресурси, продукт, виробництво, економічні потреби, виробник, споживач, економічна ефективність, розрізняє основні типи економічних систем.

Другий етап. Передбачає поглиблену профільну економічну підготовку у старшій школі (10–11 класи), що має на меті підготовку до вступу у вищий навчальний заклад економічного профілю. Матеріал 11-го класу присвячений підприємництву та різним аспектам діяльності підприємства. Учень вивчає особливості підприємств за різних форм власності, організаційних і ринкових структур, усвідомлює роль Уряду в організації підприємницької діяльності. Формується уявлення про цілісність світового господарства і місце у ньому вітчизняної економіки. Учень ознайомлюється з основними тенденціями змін у міжнародних економічних відносинах, змістом глобалізаційних процесів та їх впливом на національну економіку.

Третій етап. Передбачає допрофесійну або початкову професійну підготовку учнів старшої школи у галузі економіки і бізнесу, формування практичних навичок підприємницької діяльності, і, можливо, їх залучення до практичної педагогічно керованої й обґрунтованої продуктивної та комерційної діяльності. Це зумовлено об'єктивними потребами в підвищенні ефективності засвоєння економічних предметів учнями середньої школи, необхідністю орієнтуватися в економічній науці, приймати правильні рішення у своїй майбутній професійній діяльності.

Водночас практика показує, що здобута економічна освіта в загальноосвітніх навчальних закладах серйозно відстає від потреб суспільства. Це пояснюється тим, що сучасна освітня система, сформована в умовах, коли доступ до нової інформації був обмеженим для загалу і, як наслідок, мають місце переважно репродуктивні форми учіння.

Що стосується вищої освіти, то, з одного боку, в Україні, існує надлишок економістів окремих спеціальностей і складності їхнього працевлаштування, з іншого, – існує дефіцит кваліфікованих кадрів, здатних розв'язувати складні сучасні проблеми на високому професійному рівні.

За нинішніх умов постійних змін і реформування економіки України до фахівців висувають певні вимоги, оскільки за недосконалого законодавства робота підприємств та організацій дуже ускладнюється як об'єктивними економічними законами, так і недосконалістю структури і кадрів самих підприємств та організацій. З огляду на це, вважаємо, що економічно компетентний фахівець допоможе знайти необхідні напрями руху й розвитку підприємства, аби не потонути у щоденних рутинних справах.

Під економічно-компетентним фахівцем ми розуміємо таку особистість, яка має сукупність економічних знань і практичних умінь,

досвід економічної культури мислення, виявляє стійку потребу та інтерес до професійної компетентності.

Основними завданнями у сфері навчання є засвоєння систематизованих економічних знань, умінь і навичок економічної діяльності; спрямування на вироблення економічної свідомості, світогляду, поглядів і переконань; сприйняття в набутті навичок самостійного аналізу та оцінки економічних явищ і процесів.

У сфері самопізнання – розуміння свого індивідуального економічного потенціалу, формування стійких навичок свідомості економічної поведінки і мислення, позитивних особистих рис, вироблення активної життєвої позиції [7].

Економічна компетентність включає: сучасне економічне мислення, знання, уміння, практичні навички, інноваційну економічну діяльність, високий ступінь розумових потреб, вміння знаходити ефективні шляхи розв'язання виробничих завдань, раціонально використовувати матеріальні ресурси, робочий час, визначати резерви тощо. З погляду інноваційного освітнього простору, якістю освіти є належна якість не лише навчання, а й виховання, ступінь розвитку особистості, її підготовленість до продовження навчання, самостійного життя. Відтак, динаміка сучасного розвитку цивілізації, прогнозування його перспектив ведуть до висновків, що освітня система, навчальний заклад, педагогічний колектив, педагог, які ігнорують у своїй діяльності інноваційний освітній простір, не лише відставатимуть від суспільних процесів і тенденцій, а й не сприятимуть формуванню особистості.

Проблема має бути своєчасно розв'язана згідно з прийнятим рішенням, яке втілює наукові, ефективні, обґрунтовані, професійні підходи [3; 4; 5]. Виняткове значення для спеціаліста наразі має так звана «здатність до швидкого реагування». Необхідно, щоб працівник швидко відстежував зміни і пристосовувався до них. Фахівець мусить мислити на перспективу, аналізувати тенденції розвитку організації, виявляти пріоритетні напрями роботи, поліпшувати позитивні характеристики і здійснювати заходи з послаблення негативних. Спеціалісту необхідно вміти протистояти негараздам, які виникають у процесі професійної діяльності, не впадати у відчай за певних помилок, аналізувати їх, відповідати за них і розв'язувати проблему. Для цього знадобляться вольові якості. Також серед необхідних вимог – надійність у роботі, гнучкість і мобільність.

Науково-технічні розробки виступають як проміжний результат науково-виробничого циклу, натомість практичне застосування перетворюється на науково-технічні інновації, які за кінцевий результат мають: новизну; задоволення ринкового попиту; прибуток виробника.

Слід наголосити, що більшість розробок, виконаних вітчизняними науковцями, не мають практичного застосування в галузях економіки, що спричиняє фактичну ізолюваність наукових установ від підприємництва, а отже, унеможлиблює розвиток інноваційного освітнього процесу за рахунок

ринкових важелів, оскільки інноваційна діяльність опинилася значною мірою поза межами ринку.

З огляду на це, вважаємо, що на сучасному етапі розвитку країни слід удосконалити формування економічно компетентної особистості шляхом:

- модернізації, розробки і впровадження авторських програм з економічних дисциплін;
- упровадження у практику розробок, виконаних вітчизняними науковцями, шляхом введення у навчальну програму спецдисциплін і спецкурсів;
- забезпечення освітнього процесу професійними кадрами і відповідною матеріально-технічною базою;
- вивчення досвіду викладання економіки у навчальних закладах розвинених країн, упровадження кращих розробок у практику з урахуваннями особливості розвитку та менталітету України;
- практичне оволодіння сучасними комп'ютерними технологіями, використання інформаційних і комунікативних засобів;
- проведення круглих столів, обговорень існуючих проблем у колі науково-педагогічних кадрів, які займаються науковими дослідженнями, а також за участю фахівців підприємств, які мають значний досвід практичної роботи щодо розв'язання існуючих проблем управління і визначення шляхи їх подолання.

Висновки. Тільки через поєднання пізнавальних, теоретичних і практичних компонентів навчання можливо підготувати економічно освічену людину, яка здатна постійно підвищувати свою компетентність і практично використовувати нові знання для вдосконалення розвитку технічного, фінансового, соціально-економічного та управлінських процесів, творчо використовувати здобуті знання в роботі, повсякчас збагачувати їх, уміти самостійно розв'язувати будь яку проблему.

Література

1. Бюджетний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456_VI [Текст]. – «Голос України», № 143, 4 серпня 2010 р. 2. Економіка. 10–11 кл. : програми для профіл. навчання в загальноосв. навч. закл. [Текст] ; [укл. Н. Бескова]. – К. : Пед. преса, 2005. – 80 с.
3. Економіка: навч. посіб. для учнів 10–11 класів [Текст] ; [за ред. З. Г. Ватаманюка, З. М. Панчишина]. – К. : Знання, 1997. – 288 с.
4. Экономика: учеб. для 10 кл. общеобраз. учеб. завед. [Текст] / Г. А. Ковальчук, В. Г. Мельничук, В. А. Огневюк. – К. : Арка, 2003. – 384 с.
5. Основи економічної теорії : підруч. [Текст] / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – К. : Вища шк., 1995. – 471 с.
6. Податковий кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755_VI [Текст]. – «Голос України», № 229 (№ 229–230), 4 грудня 2010 р.

7. Про затвердження Концепції розвитку економічної освіти: 12/7–4, 04.12.2003, Рішення, Концепція, Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] // Сайт професійної юридичної системи Мега_Nau. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>

UA У статті аналізується проблема формування економічної компетентності випускників загальноосвітніх навчальних закладів на сучасному етапі розвитку країни.

Ключові слова: кардинальні зміни, економічно компетентна особистість, навчально-виховний процес, загальноосвітні заклади освіти, професійна підготовка старшокласників.

RU В статье анализируется проблема формирования экономической компетентности выпускников общеобразовательных учебных заведений на современном этапе развития страны.

Ключевые слова: кардинальные изменения, экономически компетентная личность, учебно-воспитательный процесс, общеобразовательные учебные заведения, профессиональная подготовка старшеклассников.

EN In article the problem of formation of economic competence of graduates of general educational institutions at the present stage of development of the country is analyzed.

Keywords: cardinal changes, economically competent person, teaching and educational process, general educational institutions, vocational training of senior pupils.